

Underlagsrapport från analysgruppen Arbetet i framtiden

Författare: Anders Forslund och Olof Åslund*

8 februari 2016

Om gruppen

Kristina Persson, Minister för Strategi och framtidsfrågor samt nordiskt samarbete har inrättat tre analysgrupper med uppgift att bistå kansliet- för strategi och framtidsfrågor i dess arbete med regeringens framtidsarbete. De tre analysgrupperna är Arbetet i framtiden, Grön omställning & konkurrenskraft samt Global samverkan. Varje grupp arbetar i frihet under ledning av två ordföranden. Resultaten ska kommuniceras löpande med regeringen som i sin tur kan föra in förslagen i det löpande arbetet inom Regeringskansliet.

Grupperna arbetar självständigt och dess förslag representerar inte nödvändigtvis regeringens syn eller ställning. Denna PM har tagits fram till analysgruppen, som underlag för gruppens diskussion om framtidens policy.

Ordförande för gruppen är Annelie Nordström och Klas Eklund. Därutöver består gruppen av åtta ytterligare ledamöter.

Ledamöter

Anna Breman, Swedbank
Pontus Braunerhjelm, professor KTH och Entreprenörskapsforum
Eva Mörk, professor Uppsala Universitet
Jesper Roine, professor Handelshögskolan
Luciano Astudillo, Malmö kommun
Åke Svensson, vd Teknikföretagen
Åsa-Pia Järliden, LO
Azita Shariati, vd Sodexo Sverige

Huvudsekreterare

Katinka Hort

Migration, demografi, arbetsmarknad och ekonomi

I denna rapport diskuteras migrationens betydelse för Sveriges arbetsmarknad och ekonomi ur ett långsiktigt perspektiv. I skrivande stund dominerar flykting- och asylfrågor den politiska och massmediala diskussionen sedan ett antal månader. Att antalet asylsökande under 2015 steg till historiskt höga nivåer långt över de förväntningar och bedömningar som gällde för mindre än ett år sedan skapar ett starkt fokus på kortsiktiga frågor om mottagande och påbörjade etableringsinsatser. På längre sikt uppstår andra utmaningar men också möjligheter, och de samhällsekonomiska konsekvenserna är i hög grad beroende av hur väl de som kommer till Sverige etableras på arbetsmarknaden.

Inledning

I ett långsiktigt perspektiv är det dock viktigt att konstatera att frågor kring utländsk bakgrund på arbetsmarknaden länge har varit och under lång tid kommer att vara en stor utmaning och viktig faktor för Sverige. Detta gäller oavsett framtida migration och migrationspolitik. Samtidigt är de långsiktiga konsekvenserna och behoven av olika alternativ mer komplicerade än att enbart se till att en viss mängd personer kommer till Sverige och antingen hittar eller inte hittar arbete. Demografiska bedömningar pekar på de utmaningar som följer av en åldrande befolkning. En relevant fråga är då i vilken utsträckning invandring kan utgöra en faktor som mildrar problemen genom att öka befolkningen i arbetsför ålder. För att komplicera bilden ytterligare är det också tänkbart att invandringen påverkar hur ekonomin och arbetsmarknaden fungerar. Dessa effekter kan vara positiva (t.ex. ökad handel) eller negativa (t.ex. ökade transaktionskostnader mellan personer), och är ofta beroende av vem man är och vilket perspektiv man tar (t.ex. effekter på löner, priser och sysselsättning).

* Anders Forslund är professor i nationalekonomi vid Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) och. Olof Åslund är generaldirektör vid IFAU och adjungerad professor vid Uppsala Universitet. Rapporten har tagits fram på uppdrag av analysgruppen. Den utgör ett forskningsbaserat diskussionsunderlag kring breda och långsiktiga frågor. Den har inte genomgått den vetenskapliga kvalitetssäkring som gäller vid IFAU och ska inte ses som en IFAU-produkt. Analyser och slutsatser står för författarna själva och är inte uttalanden från vare sig IFAU som myndighet eller analysgruppen.

Vi inleder med att utifrån teoretisk och empirisk forskning kort diskutera tänkbara effekter av migration. Först berör vi migrationens effekter på arbetsmarknad, produktivitet och handel. Därefter diskuterar vi effekter som kan uppstå via demografi och åldersstruktur. Sedan går vi över till att diskutera frågornas förväntade storleksordning och vilka möjligheter som finns att bedöma dessa på längre sikt. Detta görs utifrån historiska mönster för migrationen, de aktuella prognoser som gjorts av SCB och beräkningar baserat på fördelningar av svensk och utländsk bakgrund bland barn och unga. Till detta kopplas bedömningar som gjorts i Sverige och internationellt kring framtida förväntade migrationsmönster och demografiska utmaningar.

Därefter följer en diskussion kring faktorer som kan väntas ha betydelse för den framtida utvecklingen och situationen. Vi baserar framställningen på svensk och internationell forskning, och utgår från tre marginaler som politiska beslut kan påverka direkt eller indirekt: utbud, efterfrågan och matchning. I avsnittet om utbud diskuterar vi faktorer som uppgradering av kompetens (SFI, arbetsmarknadsutbildning och allmän utbildning på olika nivåer), drivkrafter genom t.ex. ersättnings- och skattesystem, kontroll av jobbsökande och validering, och insatser i form av sökhjälp (vilket naturligtvis också har inslag av matchning). På efterfrågesidan behandlar vi frågor kring löner och subventioner, arbetsrätt och diskriminering. Diskussionen kring matchning behandlar arbetsmarknadspolitiska insatser i form av ökad förmedlartid och kontakter med arbetsgivare, och berör också frågor kring rörlighetsstimulanser och bostadsmarknadens förutsättningar.

2. Tänkbara effekter av invandring

Invandring kan på lång sikt påverka arbetsmarknaden och ekonomin i en rad dimensioner och via flera olika mekanismer. I detta avsnitt diskuterar vi dessa frågor utifrån teoretisk och empirisk forskning. Framställningen är mycket översiktlig och har inte ambitionen att täcka in alla tänkbarheter.

Det är redan här värt att framhålla den betydande osäkerhet som finns när det gäller de långsiktiga effekterna. I en del fall beror det på att forskningen ännu är outvecklad, men överlag är huvudförklaringen att det rör sig om väldigt komplexa sammanhang och mekanismer där det på lång sikt kan ske stora förändringar utifrån många aktörers agerande. Det är också nödvändigt att försöka bedöma i vilken utsträckning samband vi ser t.ex. i ett tvärsnitt av företag eller regioner går att överföra till långsiktiga mönster på nationell nivå i ett nytt jämviktsläge.

Generellt kan sägas att när det gäller migrationens kostnader och intäkter finns ett problem i det att kostnaderna många gånger är tydliga och relativt kortsiktiga, medan de potentiella intäkterna/fördelarna många gånger ligger i framtiden och är svårare att knyta till enskilda individer eller sammanhang. Här finns en parallell till t.ex. strukturomvandling – det är ganska lätt att se vilka som drabbas av att en fabrik läggs ned, men fördelarna av att ha en modern och livskraftig industri om 20 år är svåra att knyta till enskilda personer. Naturligtvis är inte

alla möjliga långsiktiga effekter av migrationen positiva (och inte heller alla kortsiktiga negativa), men det finns som framgår av framställningen ett antal potentiellt positiva effekter som sannolikt inte kan verka fullt ut på kort sikt. Inom den typ av diskussion vi för här kan man därför inte ignorera de visserligen svår fångade men potentiellt betydande effekter som kan uppstå på sikt.

2.1 Löner, sysselsättning, tillväxt, produktivitet och handel

Under det senaste decenniet har det förts en intensiv forskningsdebatt kring invandringens arbetsmarknadseffekter, med särskilt fokus på lönebildningen. Under lång tid har huvudsakligen två ”läger” funnits. Å ena sidan studier som i likhet med Borjas (2003) pekar på att konkurrerande invandring har icke-försumbara effekter på lönerna för befintlig arbetskraft. Å andra sidan studier som landar nära Card (2005, 2009) i att effekterna sannolikt är begränsade för arbetskraften som helhet. Översikter som Kerr & Pekkala Kerr (2011) drar typiskt slutsatsen att forskningen indikerar begränsade effekter för den genomsnittlige arbetstagaren, men att de kan vara större för vissa grupper (lågutbildade, tidigare invandrade osv.). En ganska uppenbar tolkning är att effekterna av en viss typ av invandring beror på i vilken utsträckning den utgör ett substitut eller komplement till din egen arbetskraft. I linje med detta finner en del empiriska studier att effekterna av invandring är tydligt negativa långt ned i lönefördelningen, för att sedan övergå till positiva (se t.ex. Dustmann, Frattini & Preston 2013).

Det har också under de senaste åren har kommit både teoretiska och empiriska studier som komplicerar bilden ytterligare. Dessa pekar på att lågkvalificerad invandring kan leda till en ”uppgradering” av den befintliga arbetskraften, så att befintliga arbetstagare (eventuellt via längre utbildning) rör sig mot mer kvalificerade och välbetalda arbeten (se t.ex. D’Amuri & Peri 2014, Foged & Peri 2015). Det går att föra olika teoretiska resonemang kring mekanismerna för detta, t.ex. i termer av konkurrerande utbud, men också utifrån hierarkier på arbetsmarknaden. I någon mening innebär resultaten ett ytterligare steg i argumentet om invandrade som komplement, i det att den befintliga arbetskraften rör sig utbildnings- och yrkesmässigt. Om detta blir ett dominerande resultat går bilden alltså mot att invandringen kan ha positiva effekter för befintliga arbetstagare. Samtidigt är det viktigt att påpeka diskussionen inte på något sätt är avslutad, och det är troligt att det kommer att komma studier som pekar i andra riktningar.

Invandring kan också tänkas påverka andra faktorer av central betydelse för samhällsekonomin. I avsnittet nedan diskuteras möjliga effekter på ekonomisk tillväxt via demografiska förändringar. Det är också möjligt att tillväxten och produktiviteten ökar t.ex. genom att invandringen kan innebära en mer effektiv specialisering hos arbetskraften (Peri 2012), eller att invandringen bidrar till innovationer (Kerr & Lincoln 2010; Kerr & Turner 2015). Annan forskning argumenterar för att mångfald (”diversity”) i sig kan ha positiva effekter på produktivitet och innovationer.¹ Det finns också en växande litteratur kring

¹ Se t.ex. Page (2008) och Alesina m.fl. (2013). Naturligtvis går det också att argumentera för effekter i negativ riktning: lågkvalificerad invandring kan innebära att produktiviteten hålls tillbaka, skillnader i språk/affärskultur kan öka transaktionskostnader och försvåra samarbeten osv. (se t.ex. Lazear 1999).

invandringens effekter på handel. Överlag pekar resultaten på potentiellt betydande positiva effekter (Hatzigeorgiou & Lodefalk 2015). Sammantaget finns kring dessa i och för sig separata men på många sätt överlappande frågeställningar ett stort antal studier som påvisar mönster som kan tolkas som indikationer på positiva effekter och också en växande litteratur med mer trovärdiga empiriska ansatser för att fånga orsakssamband. Men det finns ändå anledning till viss försiktighet i tolkningarna, och att påminna sig om att när det gäller t.ex. innovationer är det sannolikt så att olika typer av migration har olika effekter och att många nya studier framför allt rör högkvalificerad arbetskraftsinvandring.

De forskningsområden som nämnts ovan är mycket aktiva, och kunskapsläget förändras kontinuerligt. Det är dock viktigt att påpeka att så gott som alla resonemang och empiriska analyser bygger på sammanhang där den invandrade befolkningen deltar på arbetsmarknaden. Det är svårt att se stora positiva effekter på produktivitet/innovation om människor inte kommer in i arbetslivet eller befinner sig på positioner som inte på ett rimligt sätt motsvarar kvalifikationerna.

2.2 Migration och demografi

En grundläggande effekt av migration är att befolkningens storlek och struktur påverkas. Det finns en mycket lång och omfattande diskussion kring sambandet mellan dessa faktorer och samhällsekonomin tillstånd och utveckling. Vi har inte ambitionen att redogöra för eller ta ställning till denna, utan nöjer oss med att diskutera ett antal faktorer som är relevanta för vårt övergripande syfte.²

Utifrån dagens situation kan det framstå som motiverat att för enkelhetens skull avgränsa diskussionen till invandring (vilket därmed ignorerar frågor kring t.ex. ”brain drain”). Det är inte självklart att den befolkningsökning som följer av invandring i sig har några direkta ekonomiska effekter, och i så fall är det osäkert i vilken riktning de verkar (en diskussion som går tillbaka till Malthus och Smith på 1700-talet, se Malmberg mfl 2015).

Däremot innebär invandringen också i regel att åldersstrukturen förändras, mot relativt sett fler personer i arbetsför ålder. Detta är naturligtvis särskilt påtagligt när det gäller arbetskraftsinvandring, men är även fallet för de senaste decenniernas flykting- och anhöriginvandring. De förväntade effekterna kan delas in i direkta och indirekta. De direkta effekterna handlar om att vid en given sysselsättningsnivå innebär en stor befolkning i arbetsför ålder (relativt barn/ungdomar och äldre) att det är många som ska försörja få. I dessa sammanhang talar man om ”försörjningskvoten”³. Den har legat relativt konstant sedan 1960-talet, men väntas enligt SCB:s prognos stiga från ca 73 till 85 under de kommande 20 åren. Detta är framför allt en följd av att det blir en större grupp äldre i befolkningen.

² Ett pågående Delmi-projekt lett av professor Bo Malmberg analyserar hur migrationen kan väntas påverka tillväxt, bostadspriser och inkomstfördelning via dess effekter på demografi och åldersstruktur. Delar av framställningen här lånar referenser och argument från den studien.

³ SCB beräknar den demografiska försörjningskvoten som ”summan av antal personer 0–19 år och antal personer 65 år och äldre dividerat med antal personer 20–64 år och därefter multiplicerat med 100”.

De indirekta effekterna av åldersstrukturen handlar om att strukturen kan påverka andra faktorer i ekonomin. Svensk och internationell forskning har funnit samband mellan åldersstruktur och tillväxt, där en låg försörjningsbörda tenderar att vara förknippad med en högre tillväxt per förvärvsarbete. Man har också funnit samband med t.ex. sparande, investeringar, växelkurser och bytesbalans. Se Malmberg m.fl. (2015) för referenser och diskussion.

Man kan alltså hävda att demografin utgör en typ av hård faktor som det i regel tar lång tid att justera. Enligt viss forskning utgör den en helt grundläggande förutsättning för hur ekonomin fungerar och utvecklas. Rimligen är dock dess betydelse åtminstone delvis beroende av t.ex. olika gruppers socioekonomiska ställning. Andra skulle argumentera för att sambanden är föränderliga, att samhällen anpassar sig efter rådande förutsättningar, och att man därför inte ska dra alltför stora växlar på demografin. Nedan diskuterar vi storleksordningen på de ekonomiska effekter som migration kan ha via dess demografiska inverkan.

3. Hur stor är frågan idag och i framtiden?

Vi inleder detta avsnitt med att diskutera förväntade förändringar av Sveriges befolkningsstruktur utifrån migration och personer med svensk/utländsk bakgrund. Därefter beskriver vi kort skillnader på arbetsmarknaden och i skolan, i syfte att illustrera situationen och de utmaningar som finns idag. Avslutningsvis diskuterar vi frågans samhällsekonomiska betydelse ur olika perspektiv.

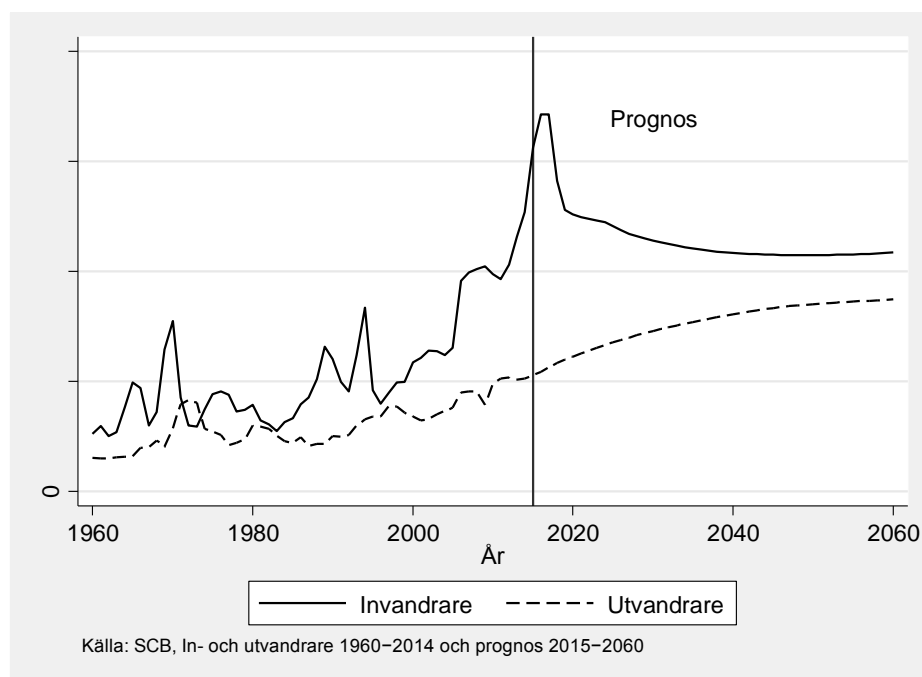
3.1 Förväntade förändringar i befolkningsstrukturen

Det senaste årets utveckling illustrerar väl att migrationen är svår att förutsäga. Även om det går att se faktorer som förvarnade om den utveckling som skett efter sommaren 2015, så är det ett faktum att t.ex. Migrationsverkets bedömningar under våren pekade på att utfallet skulle bli lägre än de prognoser som i slutet av 2014 uppskattade ca 100 000 asylsökande under 2015. Sedan tog utvecklingen en annan riktning, och i slutet av året hade över 160 000 personer sökt asyl i Sverige.

Eftersom syftet med denna rapport är att diskutera långsiktiga perspektiv är det relevant att se bakåt på hur migrationen utvecklats. En sammantagen bild är att man troligen skulle ha haft svårt att förutse både omfattning och mönster även tidigare. Den omfattande invandringen från Finland under 1950- och 1960-talen skulle möjligen ha varit väntad sett till ursprungsregionen, men sannolikt inte dess omfattning. Ännu mer oväntad var troligen ökningen av invandringen från länder i Mellanöstern från 1980-talet, och att t.ex. irakierna skulle utgöra en av de största landsmannagrupperna i Sverige under inledningen av 2000-talet. Historien rymmer också förväntningar om migration som inte realiserats, t.ex. från Spanien och Portugal norrut i Europa när de blev medlemmar av EG 1986, och motsvarande från östra Europa efter EU-utvidgningen 2004. Under det tidiga 1990-talet befarade en del bedömare massmigration från fd Sovjetunionen, men detta skedde inte i den omfattning man

pekade på.

Figur 1. In- och utvandrare 1960–2014 och prognos 2015–2060.

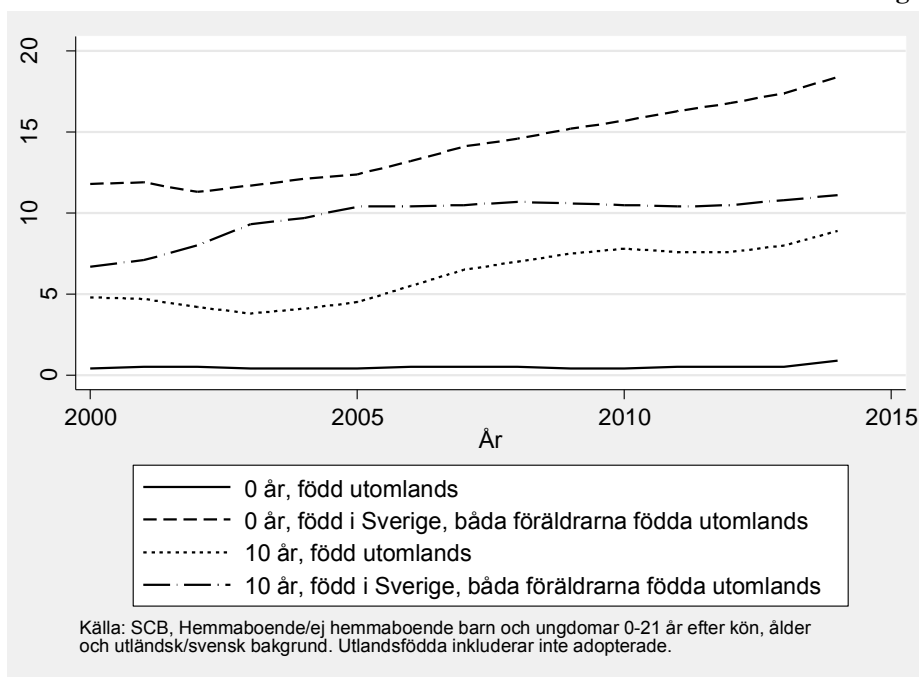
Samtidigt finns sedan 1980-talet en tydlig trend mot ökad rörlighet över gränserna (se Figur 1 ovan). Både invandring och utvandring har ökat, men invandringen har stigit mer och därmed nettomigrationen. Framför allt har utvecklingen varit snabb under 2000-talet. Från och med 2015 visar figuren SCB:s aktuella prognos för invandring och utvandring. SCB bedömer att den höga invandringen som i stor utsträckning styrs av flyktingar kommer att nå en topp och sedan avta, men stabiliseras på en hög nivå i ett längre historiskt perspektiv. SCB påpekar att det är mycket svårt att förutsäga framtida migration, men utgår i sitt huvudantagande från att de konflikter som genererar dagens asylmigration kommer att avta och att framtida konflikter kommer att ske på platser som i mindre utsträckning är kopplade till Sverige historiskt och via tidigare migranter. Man bedömer vidare att ändrad demografisk struktur kommer att minska utvandringen från vissa länder, men att denna effekt kan motverkas av högre utbildning vilket tenderar att öka den internationella rörligheten. Prognosen pekar på att även utvandringen ökar, men att nettoinvandringen (avståndet mellan kurvorna) är fortsatt betydande. SCB bedömer att andelen utrikes födda i befolkningen som helhet kommer att öka från ca 16 procent 2014 (vilket är en internationellt sett hög siffra) till ca 22 procent runt 2025, för att sedan stabiliseras runt denna nivå i ett långsiktigt perspektiv.⁴

⁴ I november 2015 uppdaterade SCB befolkningsprognosen från maj 2015 baserat på Migrationsverkets bedömningar utifrån den ökade asylmigrationen, se t.ex. <http://www.dn.se/nyheter/sverige/befolkningen-okar-kraftigt-i-sverige/>. Befolkningen skrevs upp med 300 000 personer till 2021. Revideringen ändrar dock inte den bredare långsiktiga bilden av en fortsatt hög nettoinvandring.

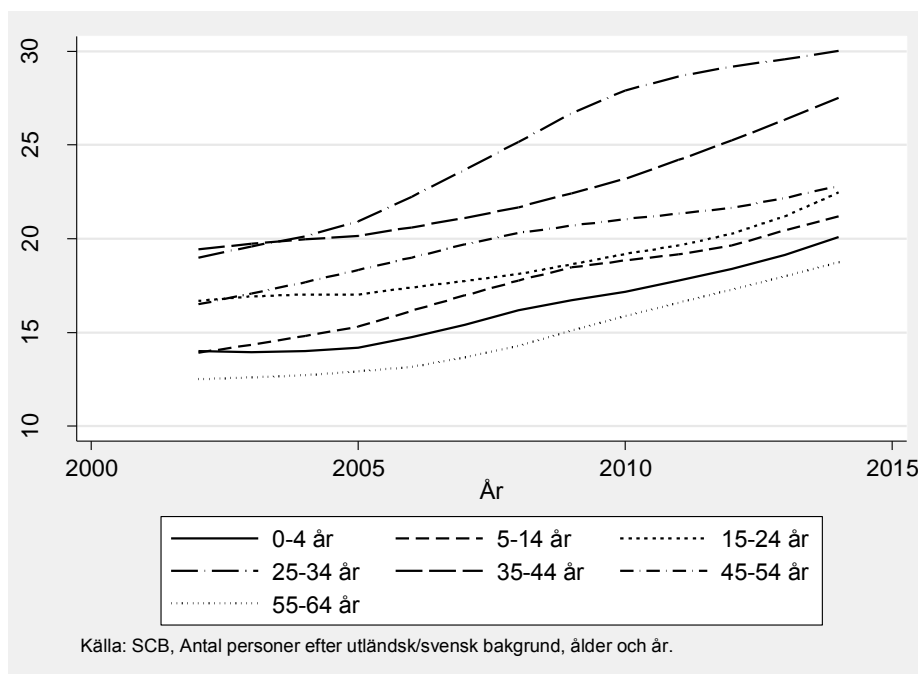
SCB redovisar också ett ”högalternativ” för den framtida migrationen, där nettoinvandringen 2030–2060 ligger mellan 60 000–70 000 per år snarare än 20 000–40 000. I detta fall ökar befolkningen 2060 med två miljoner jämfört med huvudscenariot (15 istället för 13 miljoner), och andelen utrikes födda når nästan 30 procent.

Ur ett långsiktigt perspektiv är det också högst relevant att beakta utvecklingen av svensk och utländsk bakgrund bland barn och ungdomar. Figur 2 visar utlandsfödda och födda i Sverige med två utlandsfödda föräldrar bland 0-åringar och 10-åringar under perioden 2000–2014. Ett första konstaterande är att andelen barn som föds i Sverige med utländsk bakgrund har varit relativt hög under hela perioden, och också ökat avsevärt över tiden. I början av 2000-talet var siffran ca 12 procent, 2014 var den ca 18 procent. Eftersom få hinner invandra under sitt första år är andelen utlandsfödda 0-åringar låg under hela perioden. Andelen utlandsfödda i en årskull ökar dock över tid i takt med att fler hinner invandra, vilket framgår av en jämförelse av de två kurvorna över utlandsfödda 0- respektive 10-åringar. Bland födda 2002 ökade t.ex. andelen utlandsfödda från 0,5 procent det första levnadsåret till 7,6 procent 2012 då de nått 10-årsåldern. Sammantaget illustrerar kurvorna alltså att genom invandring kommer andelen i en viss födelsekohort som har utländsk bakgrund (dvs. både utlandsfödda och födda i Sverige med utlandsfödda föräldrar) att öka med åldern hos barnen. Bland 10-åringar 2014 summerar kurvorna i figuren till ungefär 20 procent. Inkluderar man också dem som har en utlandsfödd och en svenskfödd förälder blir siffran drygt 30 procent.

Figur 2: Andelen utlandsfödda och med utlandsfödda föräldrar bland 0- och 10-åringar, 2000–2014.

Figur 3: Andelen med utländsk bakgrund efter åldersgrupp, 2002–2014.

Ett liknande mönster finns i Figur 3 som visar andelen med utländsk bakgrund efter åldersgrupp.⁵ I åldersgruppen 25–34 hade år 2014 ca 30 procent utländsk bakgrund, en ökning med ca 10 procentenheter under en tioårsperiod. Utifrån mönstren i yngre åldersgrupper och en förväntat fortsatt hög invandring finns det anledning att tro att andelen kommer att fortsätta öka.

Det är naturligtvis troligt att verkligheten inte utvecklas precis på det sätt som förutsägs av de prognoser som diskuterats här. Det är till exempel mycket svårt att bedöma inte bara framtida konflikter som kan orsaka flyktingmigration, utan också den dynamik som följer av att stora länder som idag är nettoutvandring länder når en ekonomisk nivå som gör att de börjar attrahera generellt stora migrationsflöden från andra länder, vilket kan påverka flöden till Sverige (se t.ex. Munz 2014). Men det förefaller sannolikt att den internationella rörligheten blir fortsatt hög, och att Sverige kommer att se relativt stor invandring från de delar av världen varifrån den nuvarande invandrade befolkningen har kommit. Alldeles oavsett nivån på framtida invandring kommer en betydande del av den svenska befolkningen i arbetsför ålder ha utländsk bakgrund.

⁵ Personer med utländsk bakgrund definieras som personer som är utrikes födda, eller inrikes födda med två utrikes födda föräldrar. Personer med svensk bakgrund definieras som personer som är födda i Sverige med två inrikes födda föräldrar eller en inrikes född och en utrikes född förälder.

3.2 Skillnader på arbetsmarknaden och i skolan

Som konstaterades i inledningen har Sverige sedan länge en stor utmaning när det gäller arbetsmarknadssituationen för personer med utländsk bakgrund. Detta är väl känt och dokumenterat i en lång rad studier och utredningar, men det är värt att ge några exempel på de mönster som finns. AKU (SCB) för helåret 2014 visar att i åldersintervallet 16–64 var sysselsättningsgraden bland infödda 79,0 procent. Motsvarande siffra för utrikes födda var 64,0 procent, dvs. en skillnad på hela 15 procentenheter. Ser vi till ”kärnåldrarna” 25–54 är skillnaden ännu större, över 18 procentenheter (89,5 resp. 71,1). Skillnaderna i arbetslöshet är också mycket stora (ca 10 procentenheter) men ligger något lägre till följd av lägre arbetskraftsdeltagande bland utlandsfödda. Spridningen i ställning på arbetsmarknaden är stor beroende på t.ex. födelseland och skälet för migrationen, men få om några större grupper når samma genomsnittliga nivåer som infödda. Det är inte heller så att skillnaderna försvinner med tid i landet. Visserligen ökar sysselsättning och inkomster med tiden, men tenderar även efter 15–20 år att vara klart lägre. Ser vi till personer som fått uppehållstillstånd av skyddsskäl ligger sysselsättningsgraden efter fem år i Sverige på 35–45 procent (beroende på vilken kohort som studeras). Den stiger sedan under ytterligare några år men stabiliseras vid ca 60–65 procent, dvs. långt lägre än för befolkningen som helhet.

Skillnaden mellan att ha ett arbete eller inte är den kanske viktigaste vattendelaren när det gäller inrikes och utrikes födda. Men det är också viktigt att påpeka att det även bland de sysselsatta finns skillnader och utrymme för förbättring. Förvärvsinkomsterna är lägre, vilket delvis beror på lägre löner och delvis på att man har mindre stabila anställningar.

Utlandsfödda arbetar också oftare i yrken med lägre krav än vad som motsvarar deras utbildning. Underrepresentationen är tydligast på ledningspositioner och i arbeten som kräver teoretisk specialkompetens.

Även för många personer födda i Sverige med utländsk bakgrund finns tydliga skillnader mot andra inrikes födda. Tydligast är skillnaderna för personer vars föräldrar kommer från länder utanför västvärlden, vilket är den grupp som växer mest. Även när man tar hänsyn till högsta utbildningsnivå syns skillnader i sysselsättning på ca 10 procentenheter (ibland högre). Detta är i linje med Engdahl & Forslund (2015) som skattar en differens på knappt 9 procentenheter i sannolikheten att ha en förvärvsinkomst motsvarande åtminstone ett basbelopp vid 30 års ålder, efter att hänsyn tagits till ett antal andra bakgrundsfaktorer.

För framtiden är det också viktigt att beakta resultaten i skolan. Här finns stora skillnader i många dimensioner, t.ex. ligger andelen behöriga för olika gymnasieprogram ca 7–8 procentenheter lägre bland dem som har utländska föräldrar jämfört med de som har infödda föräldrar. Även om dessa skillnader i en statistisk mening till viss del kan förklaras av t.ex. föräldrarnas socioekonomiska ställning, så signalerar de en tydlig utmaning för skolan och samhället.

3.3 Framtida ekonomisk betydelse

Det behövs bara en enkel överslagsberäkning för att konstatera att detta är en stor fråga för samhällsekonomin på sikt (och naturligtvis för enskilda individers möjligheter). Redan idag ligger andelen med utländsk bakgrund på ca 30 procent i åldersspannet 25–34 (dvs. en grupp som kommer att vara på arbetsmarknaden under en lång tid framåt). Om vi utgår från SCB:s prognos om 23 procent utrikes födda om 20 år, och till detta lägger 18 procent med två utlandsfödda föräldrar (2014 års kohort), närmar vi oss 40 procent med utländsk bakgrund. Detta är då utifrån SCB:s antaganden om lägre (men fortsatt relativt hög) invandring, men också hög utvandring. Under de senaste åren har nettoinvandringen i regel överträffat prognoserna. En sysselsättningsskillnad om (säg) 10 procentenheter för 40 procent av befolkningen innebär en sänkning av sysselsättningsgraden med 4 procentenheter jämfört med ett (möjligan orealistiskt) alternativ om genomsnittligt lika stark ställning på arbetsmarknaden oavsett bakgrund.⁶ Men det är ändå uppenbart att de potentiella vinsterna är mycket stora, och så även kostnaderna för en oförändrad eller försämrade situation.

Ett annat perspektiv är att ställa frågan om migration och förbättrad etablering kan vara en lösning på framtida demografiska utmaningar och i vilken utsträckning invandring kan påverka ekonomin via en förändrad befolkningsstruktur? Ekberg (2009) argumenterade för att invandringen rimligen inte kunde ses som en stor faktor i att hantera effekterna av en åldrande befolkning. Den diskussionen utgick från två alternativ för invandringen (skisserat av SCB) och analyserade skillnaden mellan ett lågalternativ om en nettoinvandring om 15 000 och ett högalternativ om ca 30 000 till 40 000 per år. Åren 2006–2014 var den genomsnittliga årliga nettoinvandringen ca 56 000 personer, och alltså klart högre än högalternativet. Samtidigt pekar jämförelser av den faktiska utvecklingen av försörjningskvoten 2000–2014 i förhållande till de prognoser SCB gjorde år 2000 på att skillnaderna är relativt små. Detta mönster påverkas även av att barnafödandet har varit högre än prognosen indikerade, men det går alltså inte att se något stort genomslag av den högre invandringen (vilket möjligen skulle kunna tolkas som att förutsättningarna för Ekbergs slutsatser inte förändrats i grunden). Arbetsförmedlingen (2015) pekar å andra sidan på ett betydande behov av framtida invandring för att upprätthålla sysselsättning och tillväxt, men betonar att resonemanget förutsätter en fungerande etablering och integration på arbetsmarknaden.

Det finns också ett antal studier kring invandringens effekter på offentliga finanser. Här pekar svenska analyser på att de senaste decenniernas invandring har haft en viss men måttlig negativ effekt (Gustafsson & Österberg 2001, Ekberg 2009, Ruist 2015). Internationella översikter pekar i regel på att även om resultaten kan variera en del beroende på utgångspunkt och metod, så pekar de flesta analyser på begränsade effekter (OECD 2013). Den mest avgörande faktorn är även här hur väl den invandrade befolkningen etableras på

⁶ Det är ingen naturlag att utrikes födda har lägre sysselsättning än inrikes födda, och det omvända var fallet i Sverige under en stor del av efterkrigstiden. Man skulle utifrån utbud och efterfrågan kunna argumentera för att stora sysselsättningsskillnader med tiden kommer att jämna ut sig. Å andra sidan går det också att peka på faktorer som talar mot en utjämning. Poängen här är inte att göra en bedömning av hur stort ett gap kan tänkas bli, utan att illustrera vinsterna/kostnaderna med en förbättrad/försämrade situation.

arbetsmarknaden. Ställningen på arbetsmarknaden är också nyckeln i en framåtblickande rapport som nyligen publicerats inom ramen för LU 2015 (Flood & Ruist 2015). På lång sikt pekar studien på relativt dramatiska effekter för den offentliga sektorn av förändringar som innebär att grupper som idag har låg sysselsättning närmar sig infödda och andra invandrargrupper.⁷ Bilden av att arbetsmarknadsutfallen är avgörande för de övergripande ekonomiska konsekvenserna av invandringen verkar alltså gälla även med ett långsiktigt framtidsperspektiv.

En annan ansats är att fråga vilka behov som kommer att finnas på framtidens arbetsmarknad – vilka kvalifikationer kommer att efterfrågas och vilka är inte lika gångbara? Ur ett övergripande perspektiv är självklart diskussionen kring automatiseringens effekter central, där en del bedömare menar att en väldigt stor andel av jobben helt enkelt kommer att försvinna. Andra pekar på att oron för teknologisk utveckling funnits länge, och att det trots ständiga förändringar tillkommit nya jobb. Ser man på hur antalet arbeten förändrats under en längre period, ser det ut som att jobbtillväxten skett i hög- och lågkvalificerade segment, men att mellanskiktet har haft en svagare utveckling (Adermon & Gustavsson 2015). Om vi mer konkret tittar på vad t.ex. Arbetsförmedlingen ser för långsiktiga behov, så handlar det till stor del om välfärdstjänster med stora personalbehov. Dessa finns över hela kvalifikationsspannet, men det verkar rimligt att åtminstone fundera på hur de mycket stora behov på lite lägre kvalifikationsnivå som ser ut att uppstå i t.ex. vård och omsorg kan matchas mot det stora antal invandrade personer som väntas träda in på svensk arbetsmarknad under de närmaste åren.

Sammantaget blir slutsatsen att även om det på längre sikt råder en stor osäkerhet både kring migrationens omfattning och sammansättning och om vilka ekonomiska effekter olika typer av mekanismer och processer ger upphov till, så står det klart att Sverige har en stor utmaning idag och många år framåt. Behoven på arbetsmarknaden är också svåra att förutsäga, åtminstone sådana som följer av internationalisering och teknologisk utveckling. Baserat på denna osäkerhet verkar en rimlig utgångspunkt vara att fokusera på grundläggande faktorer för arbetstagare, arbetsgivare och arbetsmarknadens funktionssätt. I nästa avsnitt diskuterar vi därför utbud, efterfrågan och matchning.

4. Utbud, efterfrågan, matchning⁸

Diskussionen av olika insatsers effekter när det gäller att möta de utmaningar och utnyttja de möjligheter som den inhemska demografiska strukturen och integrationen av det stora antal personer som kan förväntas migrera till Sverige ger upphov till kan struktureras på många sätt. Vi väljer att identifiera olika marginaler som spelar roll både för utvecklingen och för

⁷ Flood & Ruist (2015) finner att en ökning av sysselsättningsgraden med 10 procent i de grupper av utrikes födda som har lägst sysselsättning, kombinerat med 2 år högre faktisk pensionsålder, ändrar scenariot för den offentliga sektorn från underskott till överskott under 2030-talet, och sedan med över tiden växande överskott.

⁸ För generella underlag till diskussionen i detta avsnitt, se t.ex. Calmfors m.fl. (2004) och Forslund & Vikström (2011)..

politiken genom att fokusera på faktorer som hänger samman med utbud och efterfrågan på arbetskraft samt faktorer som primärt rör matchningen mellan givet utbud och efterfrågan på arbetsmarknaden. Detta sätt att strukturera diskussionen fyller främst en pedagogisk funktion; det är lätt att inse att sådant som spelar roll för såväl utbud som efterfrågan på arbetsmarknaden också är betydelsefullt för matchningen och vice versa.

Vår diskussion av *utbudet på arbetsmarknaden* handlar om ett antal ganska distinkta men sammanhängande områden. Ett sådant område rör vikten av att på ett snabbt och effektivt sätt fastställa kompetensen hos personer som inte förvärvat den i svensk skola eller på den svenska arbetsmarknaden. En sådan lägesbestämning är en nödvändig förutsättning för att man ska kunna uppskatta ett eventuellt behov av utbildning och hur denna ska kunna ges på ett ändamålsenligt sätt. Ett annat område handlar om kunskaper i det svenska språket: vilka är behoven och hur tillgodoser man dem på bästa sätt. Men utbudet handlar också om att de som är i arbetsför ålder ska söka jobb. Detta handlar både om drivkrafter och kompetens: man ska både söka jobb och göra det på rätt sätt. Här spelar sannolikt både utformningen av försörjningssystem, övervakning av arbetssökandet och olika typer av "coachning" roll.

Efterfrågan på arbetskraft med givna kvalifikationer uppkommer för att arbetsgivare kan och vill sälja varor och tjänster som utnyttjar dessa kvalifikationer när de produceras. Allt annat lika kommer företagen att vara mer intresserade av att anställa ju lägre alla kostnader som anställningen är förknippad med är – i normalfallet kommer arbetsgivare att jämföra de förväntade kostnaderna för en anställning med de intäkter anställningen kan förväntas ge upphov till. Kostnaderna för en anställning är av olika slag och har olika ursprung. De direkta lönekostnaderna består både av löner och arbetsgivaravgifter. Vidare har arbetsgivarna kostnader både vid anställning och uppsägning. Slutligen finns det vid det här laget gott om belägg för att diskriminering mot olika grupper förekommer. Olika typer av politikinsatser kan påverka de flesta av dessa olika typer av kostnader, och därigenom också påverka efterfrågan på arbetskraft.

Givna arbetssökanden och lediga platser kan finna varandra – matchas – olika snabbt. Hur snabb matchningen är beror av många faktorer, av vilka en del kan påverkas direkt. Detta gäller uppenbarligen den teknik som används för att sprida information om arbetssökande och lediga platser. På samma sätt kan både mängden arbetsförmedlare⁹ och hur de jobbar påverka hur arbetssökande och platser finner varandra. Den geografiska rörligheten är också såväl viktig som potentiellt påverkbar (exempelvis via bostadspolitik).

5. Tänkbara sätt att påverka utrikes föddas arbetskraftsutbud

5.1 Validering

En första viktig uppgift för politiken när det gäller nyanländas utbud av arbetskraft är att så snabbt och exakt som möjligt fastställa vilka kvalifikationer dessa, såväl yngre som äldre,

⁹ Eller jobbcoacher eller etableringslotsar eller andra yrkesgrupper som kan påverka matchningen.

besitter. En del kvalifikationer är formella och finns kanske väl dokumenterade, medan andra måste fastställas via en valideringsprocess.¹⁰ Via validering kan man för det första bedöma en persons kompetens för att underlätta matchning. För det andra kan man bestämma kunskapsnivå för behörighet till vidare utbildning. För det tredje innebär validering att man kan tillgodoräkna sig sin faktiska kompetens och därmed förkorta eller anpassa utbildning. Dock är kunskapen om effekternas storlek mycket begränsad. Det är emellertid svårt att se någon betydande invändning mot att alla som beviljats (eller med hög sannolikhet kan väntas beviljas) asyl så snart som möjligt ska få sin kompetens validerad – valet av väg in på den svenska arbetsmarknaden blir inte informerat i frånvaro av validering.

Validering har diskuterats och länge pekats ut som ett viktigt förbättringsområde, men förändringar i större skala har uppenbarligen varit svåra att åstadkomma. Vi har i dagsläget inga tydliga empiriska belägga för effekter av validering, men ovanstående resonemang pekar på att de kan vara betydande. I detta perspektiv framstår den allmänna satsning på validering som genomförs och det arbete som pågår inom ramen för snabbspåren vara motiverade. Däremot är det naturligtvis för tidigt att uttala sig om de blir framgångsrika eller inte.

5.2 Uppgradering av kompetens

För många nyanlända kommer sannolikt en validering att identifiera utbildningsbehov; om inte annat så saknar så gott som alla nyanlända kunskaper i det svenska språket. Utbildningsbehoven ser mycket olika ut beroende bland annat på stor heterogenitet i ålder, utbildning, språkkunskaper och yrkeserfarenheter. För att möta dessa behov krävs en genomtänkt strategi för hur grundskola, teoretiskt och yrkesinriktat gymnasium, kommunal vuxenutbildning, arbetsmarknadsutbildning, yrkeshögskola och universitet och högskolor ska anpassas för att kunna erbjuda nödvändiga kompletteringar och för hur utbildningsanordnarna ska samordnas så att så många som möjligt i den heterogena gruppen nyanlända ska kunna få ta del av en relevant utbildningsinsats.

Att skolan är viktig för hur det går på den svenska arbetsmarknaden framgår tydligt av exempelvis material som presenterades i Engdahl & Forslund (2015). I detta material ser man för det första en stor skillnad i olika utfall på arbetsmarknaden mellan utrikes födda ungdomar som kommer som tillräckligt unga för att ha en rimlig chans att klara av skolan, samt de som kommer i för hög ålder för att kunna klara skolan inom samma tidsramar som andra. För det andra spelar det en tydlig roll för framtida arbetsmarknadsutfall hur man har klarat av skolan (om man har eller inte har fullständiga gymnasiebetyg) även med hänsyn taget till en stor mängd andra faktorer som är viktiga för framgång på arbetsmarknaden (exempelvis föräldrarnas utbildning). Vidare finns det tydliga samband mellan risken att misslyckas i skolan och hemmiljön (inklusive föräldrarnas utbildning). Om inte andelarna av nyinvandrade barn eller barn till nyinvandrade som har gymnasiebehörighet och senare fullständiga gymnasiebetyg blir höga, så finns det betydande risker för att många unga nyinvandrade eller barn till nyinvandrade får problem med att etablera sig på

¹⁰ Nedan använder vi termen validering i vid mening som ett samlingsbegrepp för bedömning, översättning och mer omfattande utredning av formella och förvärvade meriter.

arbetsmarknaden. Tyvärr är det lättare att identifiera behovet av en fungerande skola (grundskola och gymnasium) än att avgöra vilka insatser som leder dit. Det är emellertid ingen tvekan om att en fungerande skola är en grundbult om nyanländas väg in på arbetsmarknaden inte ska bli besvärlig.

Men utbildning handlar också om att nyinvandrade vuxna ska förvärva kompetens som kompletterar de färdigheter de har med sig hemifrån. Exakt vilka dessa färdigheter är förutsätter sannolikt en väl fungerande validering och varierar rimligen från individ till individ. Något som dock torde vara gemensamt för de flesta är behovet att lära sig det svenska språket.

Svenska för invandrare (SFI) har varit ett inslag i den svenska integrationspolitiken under lång tid. Det finns både internationell och svensk forskning som visar att goda kunskaper i mottagarlandets språk bidrar både till större jobbchanser och till högre lön för invandrade. Forskningen om effekterna av SFI är däremot mycket begränsad. För att vara effektiv bör SFI för det första vara något man deltar i och för det andra bör utbildningen för dem som tar den ge språkkunskaper. Historiskt har en stor andel invandrade inte deltagit (Kennerberg & Sibbmark, 2005) och en betydande andel inte blivit färdiga med utbildningen (Statskontoret, 2009). Utvärderingar av Riksrevisionen (2008) och Kennerberg & Åslund (2010) ger ingen helt tydlig bild, men tyder möjligen på att flyktinginvandrare har haft nytta av insatsen.

Arbetsmarknadsutbildning (AMU) och kommunal yrkesutbildning för vuxna (Yrkesvux) liksom ordinarie kommunal vuxenutbildning (Komvux) är tre av de utbildningsformer som skulle kunna vara aktuella som vägar att komplettera nyinvandrades kompetens. Komvux har framför allt utvärderats i samband med det s.k. kunskapslyftet under 1990-talet. Resultaten är inte entydiga, och avser inte specifikt utrikes födda. Yrkesvux har aldrig utvärderats, men Statskontoret (2012) visade att kurserna som ges i Yrkesvux ofta liknar kurser som ges inom ramen för Arbetsmarknadsutbildning. Möjligen kan därför utvärderingar av AMU vara informativa om effekter av Yrkesvux. AMU har utvärderats vid många tillfällen och de Luna m.fl. (2008) undersökte AMU:s effekter för ett antal grupper av deltagare, däribland utomnordiskt födda. De skattade effekterna av AMU för denna grupp var goda; de var jämförbara med resultaten för lågutbildade (högst grundskola) och bättre än för någon annan studerad grupp.

Arbetspraktik skulle kunna vara ett sätt för nyinvandrade att förvärva färdigheter som underlättar anpassningen till den svenska arbetsmarknaden. Möjligen tyder resultaten i Forslund m.fl. (2013) på att man inte ska ha för stora förhoppningar om stora positiva effekter just för invandrade – i motsats till AMU verkar praktik ha ungefär genomsnittliga effekter för utomnordiskt födda, och dessa effekter var mindre än AMU:s för gruppen.

När det gäller effekter av högskolestudier, inklusive studier vid yrkeshögskolor, finns begränsad kunskap om hur sådana studier påverkar invandrades arbetsmarknadsutfall, framför allt när det gäller kompletterande utbildning i Sverige. Rooth & Åslund (2006) visar

att det finns avkastning på utbildning både från Sverige och utlandet (men lägre i det senare fallet). Katz & Österberg (2013) fann att utbildningsavkastningen var lägre för utrikes födda som kommit till Sverige som flyktingar som barn (dvs. lönerna skiljer sig inte lika mycket beroende på utbildning i denna grupp som i andra grupper). Lind & Westerberg (2015) fann att utlandsfödda var en grupp som särskilt ökade inkomsterna efter en yrkeshögskoleutbildning jämfört med situationen innan.

5. 3 Men adekvat kompetens räcker inte

Även ett aldrig så perfekt system för validering och utbildning är inte tillräckligt för att garantera att invandrade också kommer att bjuda ut sina kvalifikationer på den svenska arbetsmarknaden. Innan de som kommer till Sverige och har kommit så långt att de kan försörja sig på eget arbete har de försörjts på annat vis. Det är viktigt att utforma olika *försörjningssystem* så att de i så stor utsträckning som möjligt uppmuntrar mottagarna till att övergå till arbete som försörjningskälla. Detta kan vara särskilt viktigt i gruppen av nyanlända: Andrén & Andrén (2013) finner att tillståndsberoendet (dvs. att tidigare bidragstagande ökar risken för framtida) är högre bland utrikes än bland inrikes födda.

Det finns en omfattande forskning som visar att det finns problem som gäller avvägningen mellan å ena sidan generositeten i socialförsäkringssystem (försäkringsskyddet) och å andra sidan drivkrafterna för den försäkrade för att anstränga sig för att försörja sig själv och därmed den försäkrades sysselsättning. En viktig dimension av detta kan beskrivas med mått på hur mycket man tjänar på att övergå till att försörja sig på arbete. Det är då uppenbart att den ekonomiska vinningen av att gå till ett lågavlönat arbete om man har en generös ersättning om man inte arbetar är begränsad, och mer begränsad ju mer generös ersättningen är. Generositeten har flera dimensioner. En sådan är ersättningens nivå, en annan är dess varaktighet. Studier av arbetslöshetsförsäringen visar att båda dessa dimensioner spelar roll för hur snabbt arbetslösa övergår till sysselsättning. Ytterligare en dimension handlar om hur ersättningen påverkas av att man tar kortare påhugg eller deltidsjobb. Om man förlorar ersättning krona för krona man tjänar, blir drivkrafterna att ta lågavlönade jobb begränsade. Detta är ett problem som brukar lyftas fram med ekonomiskt bistånd ("socialbidrag"), som åtminstone tidigare har varit konstruerat så att marginaleffekten (bidragsavtrappningen) på lågavlönade jobb har varit 100 procent.¹¹ Det kan också finnas effekter av samspelet mellan de olika ersättningssystemen, eventuellt i kombination med lönestrukturen. Om t.ex. både a-kassa och lägstalöner är låga relativt försörjningsstödet, skulle incitamenten att ingå i arbetskraften kunna minska. Med tanke på att de som kan delta i arbetskraften gör det i regel är ett krav för försörjningsstöd, är det oklart om dessa effekter kan vara betydande i praktiken.

Självklart spelar inkomstbeskattningen också en viktig roll. Ett uttalat syfte med de

¹¹ 1 juli 2013 infördes den så kallade Jobbstimulansen, vilket i princip innebär att individer som mottagit försörjningsstöd under minst 6 månader får undanta 25 procent av nettoinkomster från förvärsarbete från beräkningen av rätt till försörjningsstödet.

genomförda jobbskatteavdragen var att göra det relativt mer lönsamt att försörja sig genom arbete än genom olika bidrag för att därmed stimulera fler lågavlönade eller potentiellt lågavlönade till ett ökat arbetsutbud. Sannolikt hade reformerna också sådana effekter, även om reformerna genomfördes på ett sådant sätt att det inte har varit möjligt med en trovärdig utvärdering.¹²

Litteraturen kring socialförsäkringar pekar också på att en högre nivå av övervakning av att den ersatte följer försäkringens regelverk (exempelvis i arbetslöshetsförsäkringen att aktivt söka arbete, stå till arbetsmarknadens förfogande och acceptera erbjudet lämpligt arbete) innebär att försäkringen kan göras mer generös utan ökade effekter på den ersattes benägenhet att söka jobb. Naturligtvis kan övervakning gå hand i hand med hjälp och stöd. I själva verket kan en av arbetsförmedlingens roller i a-kassan beskrivas som att förmedlaren när hen hjälper arbetslösa att söka jobb också får en möjlighet att bättre övervaka att de arbetslösa uppfyller kraven i arbetslöshetsförsäkringen.

Ett nytt inslag i alliansregeringarnas arbetsmarknadspolitik var ett flitigt utnyttjande av privata utförare inom många områden. Ett sådant område var s.k. coachning av jobbsökande, där arbetssökande kunde få ta del av "traditionell" sökhjälp vid Arbetsförmedlingen (AF) eller coachning utförd av AF eller privata aktörer. Resultaten i den studie av coachning (Liljeberg m.fl., 2012a) som IFAU utförde var dels att effekterna av coachning var små, dels att det inte fanns några statistiskt säkerställda skillnader i effekter mellan AF och privata utförare.¹³ Ett närbesläktat inslag i arbetsmarknadspolitik har varit de etableringslotsar som nyanlända har kunnat välja mellan. Systemet innebar att en valfri aktivitet kunde erbjudas nyanlända som skrevs in på AF och hade rätt till en etableringsplan. Syftet var att etableringslotsen skulle ge de nyanlända stöd för att underlätta deras etablering i arbets- och samhällslivet. Systemet verkar inte ha fungerat väl (Riksrevisionen, 2014) och har avskaffats.

6. Efterfrågan på nyanländas arbetskraft

Det räcker inte med att nyanländas arbetskraft bjuds ut på arbetsmarknaden; den måste också efterfrågas. En viktig skillnad mellan en inrikes född och en nyanländ invandrad med samma kompetens är att arbetsgivare sannolikt, även med en väl fungerande validering, uppfattar det som mer osäkert att anställa någon med färdigheter som i första hand har förvärvats i något annat land. Detta betyder att det alltid finns en viss risk för statistisk diskriminering mot gruppen nyanlända – ju svårare det är att bedöma hur produktiv en enskild individ är, desto större vikt är det optimalt för en presumtiv arbetsgivare att tillskriva en individ den produktivitet individens grupp har i genomsnitt. Både försök som utnyttjar anonyma eller internetbaserade jobbsökningar (Edin & Lagerström, 2006; Eriksson & Lagerström, 2012; Åslund & Skans, 2012), s.k. korrespondensstudier (se t.ex. Carlsson & Rooth 2007) och en

¹² Se Prop. 2011/12:100 Bilaga 5 för en genomgång av jobbskatteavdraget och Edmark m.fl. (2012) för ett försök till utvärdering.

¹³ Den skattade effekten av Arbetsförmedlingens coachning var något bättre än privat coachning under de 300 första dagarna efter att coachning inletts, därefter gällde det motsatta.

studie där man ställt arbetsgivare inför hypotetiska val (Eriksson m.fl., 2012) tyder på att diskriminering mot invandrade förekommer på den svenska arbetsmarknaden.¹⁴

Diskriminering är en olaglig verksamhet, och lagstiftning är ett av de medel man kan använda för att påverka efterfrågan, framför allt om diskrimineringen är preferensbaserad, dvs. har sin grund i att arbetsgivare (eller arbetskamrater eller kunder) har något emot invandrade. Men erfarenheterna av lagstiftning tyder på att detta medel är otillräckligt. Det är inte trivialt att avgöra om diskriminering är preferensbaserad eller statistisk. Rooth & Åslund (2005) presenterar resultat som skulle kunna tolkas som att diskrimineringen på svensk arbetsmarknad inte i första hand är preferensbaserad.¹⁵

Statistisk diskriminering har sin grund i ofullständig information. Mot den bakgrunden är det naturligt att i första hand motverka statistisk diskriminering med information. Validering spelar här återigen en viktig roll genom att minska skillnaden i information om inrikes respektive utrikes föddas produktivitet.

Sannolikt kommer (den upplevda) osäkerheten om de nyanländas produktivitet alltid att vara större än osäkerheten om inrikes födda. Ett sätt att jämna ut spelplanen kan då vara att använda lönesubventioner. Riktade lönesubventioner är en insats som enligt tillgängliga utvärderingar brukar vara effektiv (Calmfors m.fl., 2004; Card m.fl., 2010; Forslund & Vikström, 2011; Liljeberg m.fl., 2012b; Sjögren & Vikström, 2015). Ett memento i detta sammanhang är att vi sedan ett tag tillbaka har haft en mycket generös lönesubvention (Instegsjobb) riktad till gruppen nyanlända som endast har utnyttjats i begränsad omfattning. Problemet tycks i den meningen inte vara att de som blir anställda med subventionen inte drar nytta av detta (insatsen är inte utvärderad, så vi vet inte), utan att även ett generöst stöd bara leder till ett begränsat antal anställningar. Liknande resonemang kan föras för Nystartsjobb där delvis andra regler gäller och subventionen är lägre men fortfarande betydande.¹⁶

IFAU:s utvärdering av sänkta arbetsgivaravgifter för ungdomar (Egebark & Kaunitz, 2013) visade på relativt små genomsnittliga effekter på sysselsättningen och inga signifikanta effekter för utrikes födda ungdomar. Det kan ändå finnas anledning att överväga lönesubventioner (exempelvis i form av sänkta arbetsgivaravgifter) till hela gruppen nyinvandrade. Jämfört med instegsjobben är konstruktionen enklare och gruppen nyanlända

¹⁴ Åslund, Hensvik & Skans (2014) visade också att chefs bakgrund påverkar vem som rekryteras – invandrade chefer anställer oftare invandrade i jämförelse med infödda chefer.

¹⁵ Senare forskning har också funnit att diskriminering i viss utsträckning styrs av omedvetna attityder och uppfattningar, dvs. att man tillmäter en typ av egenskap negativa attribut utan att veta om det.

¹⁶ Instegsjobben skiljer sig från Nystartsjobben (och andra anställningssubventioner). De är t.ex. inte a-kassegrundande och förutsätter möjligheter att studera svenska parallellt. Riksrevisionen drar slutsatsen att subventionsgraden i praktiken inte skiljer sig åt så mycket som det verkar vid en första jämförelse, och ser detta som en förklaring till att Nystartsjobben kan vara mer attraktiva. Detta ändrar dock inte den sammantagna bilden att det totala antalet anställningar med någon av dessa stöd är begränsat relativt antalet personer som har rätt till dem.

står rimligen betydligt längre från arbetsmarknaden än gruppen ungdomar. Det faktum att effekten av de sänkta arbetsgivaravgifterna uteblev för utrikes födda ungdomar kan delvis bero på att dessa skulle konkurrera om jobben med inrikes födda ungdomar med samma subvention.

Även i frånvaro av diskriminering skulle det kunna vara motiverat med lönesubventioner för gruppen nyanlända, nämligen om man tror att produktiviteten (även efter en eventuell "uppgradering") hos en tillräckligt stor del av gruppen är så låg att den understiger gällande minimilöner. Det finns en stor litteratur kring effekten av minimilöner på sysselsättning. De flesta av dessa studier avser effekter av system med lagstadgade minimilöner (många studier avser USA) och det är inte självklart att resultaten i dessa studier är direkt överförbara till en svensk kontext, där ju minimilönerna bestäms via kollektivavtal. Det råder en betydande oenighet kring hur resultaten i studier av lagstadgade minimilöners effekter ska tolkas och sammanfattas (Se t.ex. Berge, 2014; Spector, 2014).). Vår läsning av evidensen är att lägre minimilöner kan förväntas ge högre sysselsättning, men att elasticiteterna är måttliga och effekterna därför normalt ganska små; möjligen är de större där minimilönerna är höga. De relativt få studier som gjorts av effekterna av de svenska minimilönerna (Skedinger, 2006, 2011; Forslund m.fl., 2014; Konjunkturinstitutet, 2010) tyder ofta, men inte entydigt, på negativa men inte särskilt stora effekter på sysselsättningen. Sammantaget skulle en möjlig tolkning av vad dessa resultat innebär vara att de lönesänkningar som skulle vara nödvändiga för att ensamt ge en stor sysselsättningseffekt bland lågproduktiva skulle vara så stora att de är osannolika. Däremot bör man notera att låga ingångslöner inte nödvändigtvis är en fattigdomsfälla: om rörligheten till mer välavlönade jobb är hygglig, så kan mycket väl lågavlönade jobb ge en jämnare inkomstfördelning än inga jobb alls och arbetslöshet.¹⁷ Slutligen är det viktigt att notera att lönerna inte sätts i det politiska systemet i Sverige (så länge vi bibehåller huvuddragen i den svenska modellen), utan av arbetsmarknadens parter.

Ett strikt anställningsskydd gynnar dem som redan har en anställning och kommer därigenom att missgynna dem som inte redan har ett jobb. Logiken är rättfram: ett anställningsskydd som har någon effekt medför att färre sägs upp, men också färre nyanställningar. Färre nyanställningar missgynnar dem som inte har ett jobb – en långsammare väg in på arbetsmarknaden medför uppenbarligen längre genomsnittliga arbetslöshetstider. Två viktiga grupper som saknar jobb är ungdomar och nyanlända. Ett anställningsskydd med bett kommer därför att fördröja övergången till arbete för unga och nyanlända. En sammanställning av empiriska resultat (Skedinger, 2008) visar att det finns ett visst empiriskt stöd för att invandrade påverkas mer (men färre studier än för ungdomar). Enligt de försök OECD gör att bedöma anställningsskyddet i medlemsländerna kännetecknas Sverige framför allt av ett relativt strikt skydd för tillsvidareanställningar i kombination med stor frihet för arbetsgivarna att utnyttja tidsbegränsade anställningar av olika slag. Styrkan i skyddet av de svenska tillsvidareanställningarna är dock svår att bedöma, då lagstiftningen är dispositiv och kan åsidosättas av villkor i kollektivavtal. Det mesta talar för att nyanlända missgynnas av det

¹⁷ Resultat i Forslund m.fl. (2012) tyder på att löne- och inkomströrligheten från de lägsta delarna av fördelningarna faktiskt är hygglig.

svenska anställningsskyddet, men att storleken på denna effekt är måttlig. Åtminstone verkar det svårt att förklara varför anställningsskyddet skulle göra att så många personer inte kommer in ens på en kortare tidsbegränsad anställning i sammanhang där personalomsättningen ändå normalt är hög, och där arbetsgivarens kostnader för att avsluta anställningen rimligen är låga.

7. Matchning

Hur snabbt givna jobbsökande och lediga platser finner varandra är ett mått på matchningseffektiviteten på arbetsmarknaden. Många av de faktorer vi beskrivit när vi diskuterat utbud och efterfrågan kommer naturligtvis också att påverka matchningen på arbetsmarknaden. Det är också uppenbart att faktorer som påverkar matchningen också har konsekvenser för det vi valt att rubricera som utbud och efterfrågan. En sådan faktor är den mängd resurser i form av förmedlartid per arbetsökande som avsätts vid Arbetsförmedlingen.

En stor del av de platser som tillsätts på den svenska arbetsmarknaden (liksom i alla andra länder vi vet något om) tillsätts primärt via kontaktnät och inte via "officiella" sökkanaler som arbetsförmedling, annonser eller bemanningsföretag. Detta innebär att vi kan förvänta oss att personer med sämre kontaktnät dels kommer att vara överrepresenterade bland de arbetslösa, dels att deras situation försämras med tid i arbetslöshet, eftersom kontaktnätets kvalitet rimligen avtar med tid i arbetslöshet. Därför är det inte förvånande att två studier (Liljeberg & Lundin, 2010; Åslund & Johansson, 2011) visade att en kraftigt ökad förmedlartäthet gav ett påtagligt snabbare flöde från arbetslöshet till jobb för målgrupperna (långtidsarbetslösa respektive invandrade).¹⁸ Jooa & Nekby (2012) visade också att det uppstod effekter som ökad sysselsättning och minskat bidragsberoende bland nyanlända som tog del av intensifierade insatser hos Arbetsförmedlingen inom ramen för ett randomiserat försök.

En rimlig förklaring till de skattade effekterna av ökad förmedlartäthet är att den gav förmedlarna möjligheter till mer systematiska arbetsgivarkontakter så att de kunde agera kontaktnät åt de arbetslösa med dåliga sådana. I normalfallet är sannolikt arbetsbelastningen för förmedlare så stor (de hanterar ofta så många som 100 arbetslösa per förmedlare) att de endast undantagsvis hinner med att odla arbetsgivarkontakter. Hur som helst så finns det goda skäl att tro att en ökad förmedlartäthet kan förbättra matchningen för nyanlända.¹⁹ Försöket med etableringslotsar var möjligen feltänkt när det gällde den konkreta utformningen²⁰, men kan annars ses som ett sätt åstadkomma ett kontaktnät för de nyanlända.

¹⁸ Under rimliga antaganden var effekten så stor att de extra arbetsdagar som den snabbare övergången till arbete gav upphov till gott och väl räckte till att betala de extra förmedlarlönerna.

¹⁹ Hensvik och Skans (2013) ger indirekt stöd åt att denna typ av insatser kan vara särskilt effektiva för personer med utländsk bakgrund: arbetsgivarkontakter har större betydelse för utlandsfödda ungdomars väg in i arbetslivet än för inföddas.

²⁰ Ett exempel är att nyanlända skulle välja mellan olika privata utförare. Det är inte uppenbart att just gruppen nyanlända har rimliga möjligheter att göra välinformerade val av detta slag.

Matchningen har många dimensioner, av vilka en är kompetensmässig. En annan viktig dimension är den geografiska. I viss utsträckning kanske omskolning kan minska behoven av geografisk rörlighet, men i en given tidpunkt kommer lediga platser och personer med de rätta kompetensprofilerna för dessa lediga platser att delvis finnas på olika lokala arbetsmarknader. Geografisk rörlighet är därför viktig för att få till stånd en god matchning. Naturligtvis kan både arbetssökande och arbetsgivare vara rörliga, men i första hand handlar rörligheten, särskilt kortsiktigt, om att arbetssökande kan behöva flytta. Det finns åtminstone två typer av faktorer som kan påverka den geografiska rörligheten: olika riktade rörlighetsstimulanser och bostadsmarknadens funktionsätt.

Befintlig forskning tyder på att olika arbetsmarknadspolitiska insatser antingen minskat eller saknat effekter på den geografiska rörligheten (Forslund & Vikström, 2011). Rapporter från Boverket målar upp en bild av en bostadsmarknad i obalans och pekar på bruksvärdesprincipen för hyressättning och reavinstkatten vid försäljning av bostäder som två orsaker (Boverket, 2014).

En ofta debatterad fråga när det gäller nyanlända är om man ska tillåta val av eget boende, som ofta innebär att man väljer att bo där många andra landsmän bor, vilket ofta är socialt utsatta områden. Underförstått i detta tycks vara att det skulle vara bättre för de nyanlända att bo någon annanstans. Forskningen indikerar att dessa områdeseffekter många gånger är mindre än vad man först kan tro, och att det inte är uppenbart att effekterna av att söka sig till landsmän är negativ, utan sannolikt beroende på dessas socioekonomiska ställning. Det är inte heller helt lätt att i praktiken genomföra en styrning av bosättningen som gynnar etablering. Edin m.fl. (2004) visade exempelvis att flyktingar vars bosättning styrdes klarade sig sämre på arbetsmarknaden (framför allt till följd av att styrningen skedde till orter med dåliga arbetsmarknadsförutsättningar). Det bör noteras att dessa studier behandlade en situation med avsevärt lägre migration än idag, och att kapacitetsbegränsningar i t.ex. kommuners verksamheter kan påverka mer vid en mer omfattande invandring. Samtidigt kvarstår sannolikt den grundläggande utmaningen i att det kan finnas en motsättning mellan att hantera kortsiktiga mottagningsfrågor, och skapa förutsättningar för långsiktig etablering.

8. Avslutande diskussion

Vi har i denna rapport diskuterat tänkbara långsiktiga effekter av invandring via olika mekanismer, vilka faktorer som påverkar dessa effekter och vad vi vet om olika sätt att försöka påverka utfallen via olika typer av insatser och reformer. Invandring kan påverka arbetsmarknaden direkt, t.ex. genom lönebildningen, eller via effekter på innovationer och handel. Den kan också ha effekt via befolkningsstrukturen. Här kan man separera direkta effekter som uppstår genom att befolkningen i arbetsför ålder ökar (vilket kan påverka försörjningsbördan) från sådana som verkar genom att ekonomin kan fungera annorlunda beroende på åldersstrukturen i befolkningen.

Invandringen är svårprognosticerad. Den har historiskt varierat kraftigt både avseende

omfattning och karaktär, och det finns anledning att tro att detta kommer att gälla även framåt. Den senaste tidens utveckling har också visat att såväl internationella som inhemska politiska faktorer kan ändra förutsättningarna snabbt. Oavsett framtida migration kommer dock Sverige med all sannolikhet ha en stor befolkning som har invandrat till Sverige eller vars föräldrar har gjort det.

Med tanke på de skillnader vi ser på arbetsmarknaden och i utbildningssystemet utgör detta en stor samhällsfråga. Svenska och internationella studier pekar tydligt ut sysselsättningsgraden som den enskilt viktigaste faktorn för de samhällsekonomiska konsekvenserna av invandring. Detta kan tyckas trivialt, men är ändå viktigt att betona. Även om det går att se t.ex. demografisk struktur som en hård faktor som kan ha effekter oavsett hur väl de utlandsfödda etableras på arbetsmarknaden, så förefaller det högst rimligt att många av de positiva långsiktiga effekterna (t.ex. ökad tillväxt, handel) är beroende av att människor oavsett ursprung kan bidra fullt ut efter sin förmåga.

Utmaningarna finns på flera områden och nivåer. Det är svårt att se någon enskild och enkel förändring som dramatiskt skulle förändra mönstret – insatser och förändringar behöver troligen ske i flera dimensioner. Vår diskussion kring tänkbara sätt att påverka utfallen utgår från utbud, efterfrågan och matchning. Att nyanlända snabbare kommer in på arbetsmarknaden är centralt, och här finns också stort utrymme till förbättring relativt hur det har sett ut under lång tid. Det empiriska underlaget är litet, men en fungerande validering/bedömning för att se möjligheter och behov till komplettering av vuxna nyanländas kompetenser förefaller vara viktig. I ett långsiktigt perspektiv är resultaten i grund- och gymnasieskolan avgörande – både de som kommer till Sverige som barn/unga och barn till invandrade har många gånger skolresultat som ger anledning till oro för framtiden. Utbudssidan påverkas också av bidragssystemens konstruktion relativt arbetsmarknaden. Här kan försörjningsstöden vara av särskilt intresse, dels för att incitamentsstrukturen tenderar att vara problematisk, dels för att relativt många med utländsk bakgrund tar del av det.

När det gäller efterfrågan och matchning finns det mycket som pekar på att invandrade många gånger aldrig kommer i fråga för anställning, eller att man sorteras bort i ett tidigt skede. Forskningen pekar på betydande diskriminering, men den har inte visat sig lätt att motverka med lagstiftning. En annan mekanism är att jobb tillsätts via informella kanaler och nätverk som nyanlända ofta saknar. Här visar erfarenheterna på att förstärkt matchning kan ge positiva resultat även för grupper som står relativt långt från arbetsmarknaden.

Sänkta kostnader för anställning är ett tänkbart sätt att öka efterfrågan, generellt eller för specifika grupper. Här har det under lång tid funnits omfattande subventioner riktade till nyanlända, men dessa har utnyttjats i begränsad omfattning. Även om det går att argumentera för att en lägre lön kan ha andra effekter än en sänkt kostnad via subventioner, pekar ändå erfarenheterna på att man kanske inte ska ha förväntningen att förändrade anställningskostnader i sig dramatiskt skulle öka sysselsättningen bland nyanlända. Detta är också i linje med svensk och internationell forskning som tenderar att finna vissa men

måttliga effekter av förändrade lägstalöner. Forskningen ger alltså varken stöd till dem som i den svenska debatten hävdar att ändrad lönestruktur är lösningen på alla problem, eller till dem som menar att det inte överhuvudtaget går att uppnå några sysselsättningseffekter via t.ex. lägre ingångslöner.

Politiken och samhället har stora och svåra utmaningar. Två av dessa är en ökande försörjningsbörda till följd av en åldrande befolkning, respektive bristande etablering och stora skillnader i arbetsliv och skola utifrån var i världen man har sin bakgrund. Förbättringar avseende den andra utmaningen kan ge stora långsiktiga vinster och minska problemet med den första, medan misslyckanden blir mycket kostsamma för individer och samhälle. I sammanhanget är det värt att påpeka att det inte enbart är politiken som kan väntas bidra till lösningar, särskilt i ett sammanhang som det svenska där parterna har en stor roll på arbetsmarknaden. Erfarenheterna visar på flera faktorer som kan påverkas, av politiska beslut såväl som agerande från arbetsgivar- och arbetstagar sidan.

Referenser

Adermon, A., & Gustavsson, M. (2015). Job Polarization and Task-Biased Technological Change: Evidence from Sweden, 1975–2005. *The Scandinavian Journal of Economics*.

Alesina, A., J. Harnoss & H. Rapoport (2013). *Birthplace diversity and economic prosperity* (No. w18699). National Bureau of Economic Research.

Andrén, T., & Andrén, D. (2013). Never give up? The persistence of welfare participation in Sweden. *IZA Journal of European Labor Studies*, 2(1), 1-21.

Berge, A (2014), Bör sänkt lägstalön ingå i en svensk sysselsättningsstrategi?, Landsorganisationen.

Borjas, G (2003) The Labor Demand Curve Is Downward Sloping: Reexamining The Impact of Immigration on the Labor Market. *The Quarterly Journal of Economics*, MIT Press, vol. 118(4), pp. 1335-1374.

Boverket (2014) Låst läge på bostadsmarknaden Marknadsrapport.

Calmfors, L., A. Forslund och M. Hemström (2004), The effects of active labor-market policies in Sweden: What is the evidence?”, i J Agell, M Keen och J Weichenrieder (red.), *Labor Market Institutions and Public Regulation*, MIT Press.

Card, D., Kluge, J., & Weber, A. (2010). Active Labour Market Policy Evaluations: A Meta-Analysis*. *The Economic Journal*, 120(548), F452-F477.

Card, D (2005) Is the New Immigration Really so Bad? *Economic Journal*, 115(507), F300–

F323.

Card, D (2009) "Immigration and Inequality." *American Economic Review* 99.2 (2009): 1-21.

Carlsson, M och D-O Rooth (2007), "Evidence of ethnic discrimination in the Swedish labor market using experimental data", *Labour Economics*, 14(4), 716–729.

D'Amuri, F., & Peri, G. (2014). Immigration, jobs, and employment protection: Evidence from Europe before and during the great recession. *Journal of the European Economic Association*, 12(2), 432-464.

De Luna X, A Forslund & L Liljeberg (2008) "Effekter av yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning för deltagare under perioden 2002–04", IFAU Rapport 2008:1.

Dustmann, C, T Frattini and I Preston (2013) The Effect of Immigration along the Distribution of Wages. *Review of Economic Studies*, Oxford University Press, vol. 80(1), pp. 145-173.

Edin, P. A., Fredriksson, P., & Åslund, O. (2004). Settlement policies and the economic success of immigrants. *Journal of Population Economics*, 17(1), 133-155.

Edin, P-A och J Lagerström (2006), "Blind dates: quasi-experimental evidence on discrimination", IFAU working paper 2006:4.

Edmark, K, C-Y Liang, E Mörk & H Selins (2012), *Jobbskatteavdraget*, Rapport 2012:2, IFAU.

Egebark, J. och N. Kaunitz (2013) "Sänkta arbetsgivaravgifter för unga", IFAU rapport 2013:26.

Ekberg, J. (2009) "Invandringen och de offentliga finanserna", Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2009:3

Engdahl, M., & Forslund, A. (2015). En förlorad generation? En ESO-rapport om ungas etablering på arbetsmarknaden. Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2015:3.

Eriksson, S och J Lagerström (2012), "Detecting discrimination in the hiring process: evidence from an Internet-based search channel", *Empirical Economics*, 43(2), 537-563.

Eriksson, S, P Johansson och S Langenskiöld (2012), "What is the right profile for getting a job? A stated choice experiment of the recruitment process", IFAU working paper 2012:3.

Flood, L & J. Ruist (2015) "Migration, en åldrande befolkning och offentliga finanser", Bilaga

6 till Långtidsutredningen 2015, SOU 2015:95.

Foged, M., & Peri, G. (2015). Immigrants' Effect on Native Workers: New Analysis on Longitudinal Data. IZA DP No. 8961.

Forslund, A, L Hensvik, O Nordström Skans & A Westerberg (2012), Kollektivavtalen och ungdomarnas faktiska begynnelselöner, Rapport 2012:19, IFAU.

Forslund, A, L Hensvik, O Nordström Skans, A Westerberg & T Eliasson (2014), Avtalslöner, löner och sysselsättning, Rapport 2014:8, IFAU.

Forslund A. och J. Vikström (2011) ”Arbetsmarknadspolitikens effekter på sysselsättning och arbetslöshet – en översikt”, IFAU rapport 2011:7.

Forslund, A, L Liljeberg och L von Trott zu Solz (2013), Arbetspraktik – en utvärdering och en jämförelse med arbetsmarknadsutbildning, IFAU Rapport 2013:4.

Gustafsson, B., & Österberg, T. (2001). Immigrants and the public sector budget–accounting exercises for Sweden. *Journal of Population Economics*, 14(4), 689-708.

Hatzigeorgiou A och M. Lodefalk (2015) “Migration och företagens internationalisering – en kunskapsöversikt”, Kunskapsöversikt 2015:4, Delmi.

Hensvik, L. och O. Nordström Skans (2013) ”Kontakter och ungdomars arbetsmarknadsinträde”, IFAU rapport 2013:20.

Joonas, P. A., & Nekby, L. (2012). Intensive Coaching of New Immigrants: An Evaluation Based on Random Program Assignment*. *The Scandinavian Journal of Economics*, 114(2), 575-600.

Katz K & T Österberg (2013) ”Unga invandrare – utbildning, löner och utbildningsavkastning”, IFAU Rapport 2013:6

Kennerberg, L och Sibbmark, K (2005). “Vilka deltar i svenska för invandrare”. Rapport 2005:13, IFAU, Uppsala.

Kennerberg, L och Åslund, O (2010). ”Sfi och arbetsmarknaden”. Rapport 2010:10, IFAU, Uppsala.

Kerr W.R. and S.E. Turner (2015) “Introduction: US High-Skilled Immigration in the Global Economy”, *Journal of Labor Economics*, Vol. 33, No. S1, US High-Skilled Immigration in the Global Economy (Part 2, July 2015), pp. S1-S4.

Kerr, S. P., & Kerr, W. R. (2011). Economic impacts of immigration: A survey (No. w16736).

National Bureau of Economic Research.

Kerr, W. R., & Lincoln, W. F. (2010). The Supply Side of Innovation: H- 1B Visa Reforms and US Ethnic Invention. *Journal of Labor Economics*, 28(3), 473-508.

Konjunkturinstitutet (2010), Lönebildningsrapporten 2010, Konjunkturinstitutet, Stockholm.

Lazear, E. P. (1999). Culture and Language. *Journal of Political Economy*, 107(S6), S95-S126.

Liljeberg, L., & Lundin, M. (2010). *Jobbnätet ger jobb:: effekter av intensifierade arbetsförmedlingsinsatser för att bryta långtidsarbetslöshet*. Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU).

Liljeberg, L, S Martinson och J Thelander (2012a) ”Vad innebär det att bli coachad? En utvärdering av jobbcoachningen vid Arbetsförmedlingen”, Rapport 2012:24, IFAU.

Liljeberg, L, A Sjögren & J Vikström (2012b) "Leder nystartsjobben till högre sysselsättning?", Rapport 2012:6, IFAU.

Lind, Patrik och Alexander Westerberg (2015) ”Yrkeshögskolan – vilka söker, vem tar examen och hur går det sedan?”, Rapport 2015:12, IFAU.

Malmberg, A, T Wimark, J Turunen och L Axelsson (2015) ”Invandringens effekter på Sveriges ekonomiska utveckling”, manuskript, Delmi.

Munz, R (2014) “The global race for talent: Europe’s migration challenge”, Bruegel Policy Brief 2014/02.

OECD (2013), “The fiscal impact of immigration in OECD countries”, in *International Migration Outlook 2013*, OECD Publishing. http://dx.doi.org/10.1787/migr_outlook-2013-6-en

Page, S. E. (2008). *The difference: How the power of diversity creates better groups, firms, schools, and societies*. Princeton University Press.

Peri, G. (2012). The effect of immigration on productivity: Evidence from US states. *Review of Economics and Statistics*, 94(1), 348-358.

Proposition 2011/12:100 Bilaga 5, Utvärdering av jobbskatteavdraget.

Riksrevisionen (2008). ”Svenskundervisning för invandrare (sfi) – En verksamhet med okända effekter. Rapport 2008:13, Riksrevisionen, Stockholm.

- Riksrevisionen (2014) Etableringslotsar – fungerar länken mellan individen och arbetsmarknaden? (RiR 2014:14)
- Rooth, D. O., & Åslund, O. (2005). Orsakar främlingsfientlighet diskriminering på arbetsmarknaden? Erfarenheter efter 11 september. *Ekonomisk Debatt*, 1, 5-15
- Rooth, D-O & O Åslund (2006). Utbildning och kunskaper i svenska. Framgångsfaktorer för invandrade? SNS Förlag, 137 pp.
- Ruist, J. (2015). The Fiscal Cost of Refugee Immigration: The Example of Sweden. *Population and Development Review*, 41(4), 567-581.
- Sjögren, A., & Vikström, J. (2015). How long and how much? Learning about the design of wage subsidies from policy changes and discontinuities. *Labour Economics*, 34, 127-137.
- Skedinger, P (2006), Minimum Wages and Employment in Swedish Hotels and Restaurants, *Labour Economics*, 13: 259–90.
- Skedinger, P (2008) “Effekter av anställningsskydd - Vad säger forskningen?”, SNS Förlag.
- Skedinger, P (2011), Effects of increasing minimum wages on employment and hours: evidence from Sweden’s retail sector, Working Paper No. 869, IFN. Under utgivning i *International Journal of Manpower*.
- Spector, S (2014), Lågsta löner och lönespridning – Effekter på samhällsekonomin, Samhällsekonomin analys, mars 2014, Svenskt Näringsliv.
- Statskontoret (2009). ”Sfi – resultat, genomförande och lärarkompetens. En utvärdering av svenska för invandrare”. Rapport 2009:2, Statskontoret, Stockholm.
- Statskontoret (2012) ”Kostnader för arbetsmarknadsutbildning och yrkesvux – en jämförelse”, 2012:28
- Åslund, O och O N Skans (2012), ”Do anonymous job application procedures level the playing field?”, *Industrial and Labor Relations Review* 65(1), 82-107
- Åslund, O., & Johansson, P. (2011). Virtues of SIN – Can Intensified Public Efforts Help Disadvantaged Immigrants?. *Evaluation review*, 35(4), 399-427.
- Åslund, O., Hensvik, L., & Skans, O. N. (2014). Seeking similarity: How immigrants and natives manage in the labor market. *Journal of Labor Economics*, 32(3), 405-441.